

Hikaye Şu

TÜRK DÜŞÜNCESİNİN KADERİ

KURTULUŞ KAYALI'YA ARMAĞAN

1960'lı ve 1970'li yıllar boyunca akademinin, düşüncecinin ve kültürel ürünlerin merkezinde sunumsallık meselesi bulunurken 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren sunumsallığın yerini kimlik kavramı etrafındaki çözümlenmeler almaya başlayacaktır. Bu da genellikle sentetik çözümlenmeleri ve geç farkına varmaları beraberinde getirir. 1960'lı yılların sonunda Kemalizmin en merkezi yerinden Kemalizm eleştirisi yapanlara yaygın ateşi açanların 1980 sonrası dönemde Kemalizm eleştirisini koro halinde gerçekleştirmeye başlamaları bu durumun en belirgin göstergesidir. Belki de Türk aydınının en temel karakteristiği bir koro gibi aynı dönemde aynı şeyleri savunmaktır. Ara ara beliren aykırı tipler ise büyük tepkiyle ya da aşağılanmayla karşılaşır. Hal böyle olunca da ortaya bütünlüklü bir Türkiye Cumhuriyeti tarihi konulabilmesi zorlaşmıştır. Kurtuluş Kayalı bu fasit daireyi kırmak isteyen birkaç entelektüelden birisidir. İnsanların biraz da geç fark ettikleri, belki de okuduklarını oldukça geç anladıkları doktora tezinde 1970'li yılların siyasallığının tahakkümünü kurabilmiş olması bu durumun en bariz göstergelerindendir.

Elimizdeki kitap 2016 yılı içerisinde emekli olan Kurtuluş Kayalı'ya armağan olarak hazırlandı. Aynı zamanda Kayalı'nın dünyasının kapılarını aralamaya yönelik küçük bir girişim olan bu çalışmanın, onun eserleri üzerine çalışacaklar için küçük de olsa bir yol gösterici olması bizleri mutlu edecektir.

www.tezkireyayincilik.com

[/tezkirekitap](#)

[/tezkirekitap](#)

9 786059 835183

tezkire
25

tezkire

Hikaye Şu TÜRK DÜŞÜNCESİNİN KADERİ

KURTULUŞ KAYALI'YA ARMAĞAN

tezkire

KURTULUŞ KAYALI'YA ARMAĞAN

Hikaye Şu

TÜRK DÜŞÜNCESİNİN KADERİ

tezkire

Hikaye Şu:
TÜRK DÜŞÜNCESİNİN KADERİ

tezkire

tezkire

Hikaye Şir: Türk Düşüncesinin Kaderi
Öner Buçukcu (Haz.)

© tezkire, 2016

Bu kitabın Türkçe yayın hakları, tezkire'ye aittir.
Yayıncının özel izni olmadan alıntı yapılamaz ve
çoğaltılamaz.

Armağan Kitaplar: 001

Sertifika No: 12395

ISBN: 978-605-9835-18-3

1. Baskı: Aralık 2016

Yayın Yönetmeni: Mustafa Karagüllüoğlu

Editör: Öner Buçukcu

Kapak Tasarım: Yunus Karaaslan

İç Tasarım: Adem Şenel

Baskı: Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd.Şti.
Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi C Blok No: 102
Topkapı / İstanbul (Sertifika No: 11964)

tezkire yayıncılık

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok. No: 52/1

Cağaloğlu-Fatih/İstanbul

Tel: 0 212 528 47 53 Faks: 0212 512 33 78

www.tezkireyayincilik.com

bilgi@tezkireyayincilik.com

Hikaye Őu:
TÜRK DÜŞÜNCESİNİN KADERİ

Hazırlayan
Öner Buçukcu

ÖNSÖZ

Mekteb-i Mülkiye'den içeri ilk adım attığımda bana oldukça yabancı bir tabloyla karşılaştım. Anadolu'nun çok ufak, muhafazakâr bir ilinde devlet parasız yatılı eğitim almış birisi olarak okulun duvarlarına asılı sosyalizm, komünizm propaganda dokümanlarından, Marx ve Engels fotoğraflarından; Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının silüetlerinden, Mahir Çayan'ın o çok meşhur bıyıklı fotoğrafından oldukça etkilenmiştim. Beni kaydettirmek için okula getiren babamın çok büyük şaşkınlıkla etrafına bakındığını hatırlıyorum. Elbette bu yeni çevreye yabancılığım bu kadarla sınırlı kalmadı.

Mülkiye'de ilk girdiğim ders Siyaset Bilimine Giriş'ti. Dersin hocası o zamanlar daha yeni Doçent olmuş olan Ayhan Yalçınkaya'ydı. Dersi şöyle açtı: "Size ilk söyleyeceğim şey, sınıfa gelirken herkes Allah'ını dışarda bırakıp sınıftan içeri girecek." Bu cümleyi duyunca vize sınavlarına kadar okula uğramadım. Daha sonra da final sınavlarına kadar... Bu dünya bana yabancı geliyordu. Daha doğrusu Cebeci Kampüsü Türkiye'de değildi. Kampüs kapısından dışarı çıkınca Türkiye'den içeri girmiş gibi oluyordum. Bu çelişkiye alışabilmek için bir miktar onlara benzemem gerekti. Türkiye tarihini Faruk Hoca'dan (Alpkaya) alıp Wallerstein'in dünya sistemleri analizi ile anlamak, Kürt meselesini Baskın Hoca'nın (Oran) "medrese

usulü" eğitimiyle ezen ulus milliyetçiliği vs. ezilen ulus milliyetçiliği; Türkiye'nin toplumsal yapısını da millet-i hâkime vs. millet-i mahkûme şablonundan yola çıkarak analiz etmek; Osmanlı'nın kapitalizm çağında bir yarı-sömürge ülke durumuna geldiğine iman etmek vesaire.

Yüksek lisans için Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi(DT-CF)'ne başvurup jüri karşısına çıktığımda ise bambaşka bir dünya ile karşılaştım. Jüriden birisi Mülkiye'den geldiğimi öğrenince Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti hangi cephelerde savaştı diye sordu. Afalladım. Durumu fark edince "Size Siyasal'da Birinci Dünya Savaşı konusunda ne anlatıyorlar" diye sordu. Ben de Savaşın nasıl çıktığı, tarihsel, sosyal, siyasal sebepleri ve sonuçları üzerinde duruyorlar diye cevap verdim. Jüri üyesi olan şahıs şöyle sonlandırdı muhavereyi: "Desene size hikâye anlatıyorlar!"

Ben içimden "bu iş bitti" diye düşünürken o ana kadar hiç konuşmayan üçüncü jüri üyesi imdadıma yetişti. Önce Türk Siyasal Hayatı dersinde ne okuttuklarını sordu. Ben *Türk Devrimi ve Sonrası* ile *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar* cevabını verince ilgilendi. Epeyce anlattım. Sonra Sosyoloji dersi üzerine konuşurken bir anda nasıl oldu hatırlamıyorum Sezai Karakoç, İsmet Özel ve Necip Fazıl'dan bahsederken buldum kendimi. Okulda İslâmcı bir grup arkadaş çıkardığımız dergide yayınladığım, basit, propaganda yanı öne çıkan Yücel Çakmaklı yazısını görünce biraz da onun hakkında sordu. Sonra Kemal Tahir okuyor musun, diye sordu. Mustafa Çalık'ın bize verdiği okuma listesinin en başında Kemal Tahir kitapları vardı. Okuyorum deyip biraz *Devlet Ana*'dan, biraz *Batılılaşma Notları*'ndan biraz da *Kurt Kanunu*'ndan bahsettim. Belki biraz Kemal Tahir olabilir diye düşünüyordum ama konuştuklarımızın Türkiye Cumhuriyeti Tarihiyle alakası yok gibi geliyordu bana. Umutsuzca mülakat sonuçlarını beklerken kabul

edildiğimi gördüm. Galiba bu kadar kötü giden mülakatın sey-rini bu kısa boylu adam değiştirmişti yani Kurtuluş Kayalı.

Cumhuriyet Döneminde Muhalefet adında bir dersi vardı. Ben siyasi partilerle, hükümet programlarıyla dolu bir ders bekliyordum ama hiç öyle olmadı. Emin Türk Eliçin'den Hilmi Ziya Ülken'e kadar birçok enteresan figürle beni Kurtuluş Hocanın bu dersi tanıştırdı. Ne var ki aradan neredeyse iki ay geçmiş olmasına rağmen hâlâ bu yeni çerçeveye alışmamıştım. Bir gün derste Milli Nizam Partisi (MNP) konuşulurken dayanamayıp sınıf, burjuvazi, sistem kelimeleriyle dolu bir analiz yaptım. Kurtuluş Hocanın tepkisi gözümü başka bir dünyaya açtı: "İnsan Cebeci'den bakınca demek böyle oluyor, her şey siyah ve beyaz." Bunları duydukça, ona dair merakım her geçen gün artıyordu.

Bir kitabın gerçekte son söz olan fakat nedense önsöz olarak anmayı tercih ettiğimiz yazısına böyle başlamak belki bazılarınca yadırganacaktır. Ama Kurtuluş Kayalı armağanını hazırlayan onun talebesiyse bu durum belki okuyucu tarafından anlayışla karşılanabilir. Hele bir de bu talebenin gözü eksikliğiyle fazlasıyla onun tarafından Türkiye'ye ve toplumuna açılmışsa. Cemil Meriç'in tabiriyle "şakirdse". Şunu itiraf etmeliyim ki, ben bu kitaba ta talebelik yıllarımdan itibaren hazırlamışım kendimi.

Madem öznel zaviyeden başladım biraz daha devam edelim buradan. Kurtuluş Hocayla ilişkiyi bilenler sık sık soruyorlar bana "Hoca sağcı mıdır, solcu mu" diye. Benzer bir şeyi doktora hocası Sina Akşin de demişti Türkiye'de 1960'lı Yıllar başlıklı bir doktora dersinde, yüksek lisans danışmanımın Kurtuluş Kayalı olduğunu öğrendiğinde. İlerici mi yoksa gerici mi olduğunu hâlâ anlayamadığından dertlenmişti. Türkiye'de aydınının daha doğrusu el üstünde tutulan cinsinin alamet-i farikası politik diskurları olduğundan insanlar Kurtuluş

Hocayı tasnif etmekte zorlanıyorlar. Belki de bu onun gerçek bir entelektüel olmasından kaynaklanıyor.

Türkiye’de toplumun ele alınması neredeyse her dönem siyasal bağlılıklarıyla ilişkili olagelmiştir. 1960’lı ve 1970’li yıllar boyunca akademinin, düşüncenin ve kültürel ürünlerin merkezinde sınıfsallık meselesi bulunurken 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren sınıfsallığın yerini kimlik kavramı etrafındaki çözümler almaya başlayacaktır. Bu da genellikle sentetik çözümler ve geç farkına varmaları beraberinde getirir. 1960’lı yılların sonunda Kemalizm’in en merkezi yerinden Kemalizm eleştirisi yapanlara yaygın ateşi açanların 1980 sonrası dönemde Kemalizm eleştirisini koro halinde gerçekleştirmeye başlamaları bu durumun en belirgin göstergesidir. Belki de Türk aydınının en belirgin vasfı bir koro gibi aynı dönemde aynı şeyleri savunmaktır. Ara ara beliren aykırı tipler ise büyük tepkiyle ya da aşağılanmayla karşılaşır. Hal böyle olunca da ortaya bütünlüklü bir Türkiye Cumhuriyeti tarihi konulabilmesi zorlaşmıştır.

Böyle bir atmosferde Kurtuluş Hocanın yaklaşımı Türkiye tarihine bütünlüklü bir bakış imkânı sunmaktadır. Sinemadan edebiyata, sosyolojiden tarihe ortaya konulan her ürünü Türkiye tarihine dâhil edebiliyor olması onun hem çok iyi bir süreli yayın takipçisi olmasından hem de çok iyi bir kitap okuru olmasından kaynaklanmaktadır. Bir yönetmeni değerlendirirken onu siyasal bağlantıları, yazdıkları ve dönemin temayülleriyle ele almaya ve böylelikle bir Türkiye fotoğrafı ortaya koymaya çalışmaktadır. İnsanların biraz da geç fark ettikleri, belki de okuduklarını oldukça geç anladıkları doktora tezinde 1970’li yılların siyasallığının tahakkümünü kırabilmiş olması biraz da bu çalışma tarzından gelmektedir. Disiplinlerarasılık diye bugünlerde herkesin yücelttiği ama

Türkiye'nin dar düşünen ağa/akademik dünyasına oldukça yabancı çalışma metodunu Kurtuluş Hocanın neredeyse 50 yıldır takip ettiğini görmek insanda hayretle karışık bir saygı uyandırmaktadır.

Elinizdeki kitap 2016 yılı içerisinde emekli olan Kurtuluş Kayalı'ya çam sakızı çoban armağanı bir eser olarak hazırlandı. Kitap için çalışmaya başladığımda, kafamda hep hocayla oylumlu ve gelişkin bir mülakat yapmak vardı. Hocayla kitap için müstakil bir mülakat yapmak üzere anlaşmıştık, hatta mülakatın bir bölümünü gerçekleştirdik fakat bunu tamamlamak nasip olmadı. Şayet hocayla başladığımız mülakatı tamamlayabilseydik yahut planladığım tüm sorulara hocadan cevap alabilseydim çok kapsamlı bir düşünce tarihi metni de ortaya çıkardı. Ama dediğim gibi bu mümkün olmadı. Daha fazlasını istemeye de gönlüm el vermedi. Onun için kendisiyle *TYB Akademi* dergisi için yaptığım bir mülakatı kitaba almayı uygun gördük. Bu mülakatın tamamlanamamasının en önemli sebebi, benim yukarıdan beri yaptığımın aksine Kurtuluş Hocanın kendini anlatmak istememesiydi. Zaten hocaya göre moda haline dönüşen nehir söyleşi gibi metinler (artık) yazamayan insanlardan bir şeyler koparabilmek için yapılan zorlama çalışmalar. Belki bundan dolayı başka armağan kitaplarda bolca karşımıza çıkan anı kırıntıları elinizdeki kitabın sayfalarında son derece az oldu.

Bu armağan kitaba katkı sağlamaları için kendilerinden yazı talep edilen kişilerin isimleri şöyle:

Fahri Aral
Alim Arlı
Yasin Aktay
Mehmet Karakaş
Levent Ünsaldı

TÜRK DÜŞÜNCESİNİN KADERİ

M. Muhtar Kutlu
Faruk Alpkaya
Kenan Çağan
Rafet Uçkan
Tanıl Bora
Fatih Çalmaz
Sadık Battal
İsmail Coşkun
Suavi Kemal Yazgıç
Ercan Yıldırım
D. Mehmet Doğan
Asım Öz
Polat Alpman
Yusuf Turan Günaydın
Aytaç Yıldız
Mustafa Gündüz
Ferhat Eroğlu
Osman Konuk
M. Hakkı Akın
Abdülazim Şimşek

Bu isimler seçilirken bir öncelik ya da sıklıkla yapılageldiği üzere "mahallelilik kaygısı" güdülmedi. Ancak kabul edilecektir ki ilişki ağları belli ölçüde belirleyici oldu. Fakat tamamının katkı sağlaması çeşitli gerekçelerle mümkün olmadı. Şahsen özellikle Tanıl Bora, Fahri Aral, Faruk Alpkaya, İsmail Coşkun ve Alim Arlı'nın da katkı sağlamasını çok isterdim. Buna rağmen hacimli de sayılabilecek bir eser ortaya çıktı. Ömrüne bereket Kurtuluş Hocam...

Yazılarının sıralanışında hocanın ilgi alanları dikkate alındı. Metinler düşünce, sosyoloji, siyaset ve kültür alt başlıkları göz önünde bulundurularak eğildikleri konulara göre düzenlendi. Kitabın sonuna, Kurtuluş Kayalı'nın yıllara göre

bir biyografisini, yazılarının ve kitaplarının farklı baskılarını içeren bir listenin dökümünden oluşan seçme bir bibliyografyayı eklemeye niyetlendik fakat bu niyetimizi bu baskıda gerçekleştiremedik.

Kitabın kapağının tasarlanması sürecinde çok çeşitli karikatür çalışmaları yapıldı ancak istenen çizgiler bir türlü yakalanamadı. Kara kara ne yapacağımızı düşünürken Ferhat Eroğlu Kurtuluş Hocanın çok eski bir karikatürist dostundan bahsetti. Sağ olsun, irtibatımızı kurdu ve kapakta gördüğünüz o güzel karikatür çizildi. Kapak görseli için Kurtuluş Hocanın kadim dostu Sait Munzur'a teşekkür borçluyuz.

Bu kitabın oluşumunda pek çok ismin emeği ve yardımı büyüktür. Onlar olmasaydı bu kitap da olmazdı. Hazırlanma aşaması oldukça uzun süren bu kitabın yayımlanma aşamasına kadar geçen süreçte kitaptaki yazarlara sabır ve tahammülleri için çok teşekkür ederim.

Kurtuluş Kayalı için hazırlanan bu kitaba Kenan Çağan'ın teklifine kısmen de olsa uyarak *Hikâye Şu: Türk Düşüncesinin Kaderi* adını verdik. Sanırız onun için yapılabilecek en güzel tanımlardan biri bu. Yaşadığımız sancılı büyük hikâyeyi her daim hikâye edecek, bize eleştirel bir dikkatle, aydın tavrı yerine entelektüel bir tutumla düşüncenin, sosyolojinin, tarihin, siyasetin ve kültürün güzelliğini her daim hatırlatacak bir hoca Kurtuluş Kayalı.

Armağan olmanın yanında Kurtuluş Hocanın dünyasının kapılarını aralamaya yönelik küçük bir girişim olan bu çalışmanın, onun eserleri üzerine çalışacaklar için küçük de olsa bir yol gösterici olması bizleri mutlu edecektir.

Umuyoruz bu kitap, Kurtuluş Hocanın dünyasının kapılarını aralamak için birçok girişime vesile olur.

Öner BUÇUKCU
3 Aralık 2016 Batıkent

İÇİNDEKİLER

Önsöz..... V

Kurtuluş Kayalı ile Mülakat..... I

Türk Düşüncesinin İzinde

Aytaç Yıldız

Kurtuluş Kayalı Üstüne.....39

Ercan Yıldırım

Gelişkin Bir Fikir Tarihçisi: Kurtuluş Kayalı 53

Kenan Çağan

Kurtuluş Kayalı Üzerinden Türk Düşüncesini
ve Aydınını Okumak.....69

Türk Sosyolojisine Bakışlar

Mehmet Karakaş

Türkiye’de Sosyoloji’nin Doğuşu ve
Sosyoloji-Batılılaşma İlişkisi..... 91

Mustafa Gündüz

Abdullah Cevdet’in Sosyolojik Görüşleri..... 155

Yasin Aktay

İslamcılık, Sosyolojik Performans
ve Said Halim Paşa 191

Siyasetin Kıyısında

Öner Buçukcu

Fırtınalı Renklerin Dansı:

Marksizm, Milliyetçilik ve Sömürge Dünyası.....201

Abdülazim Şimşek

Türk Ocakları Üzerine *Sağ'* dan ve *Sol'* dan İki Tez.....249

Asım Öz

"İkbal Günleri"nde Bir Arayış ve Geçiş Dönemi Dergisi:

Söz ve Adalet Üzerine Birkaç Not261

Edebiyat ve Sinema

Osman Konuk-

Türkiye'de Sosyal Bilimlerin Kuruluşu ve Edebi Entelektüeller303

Ferhat Eroğlu

Kurtuluş Kayalı'nın (Hocamın) Sinema Yazınından Esinle:

Zeki Demirkubuz Sineması Üzerine Bazı Düşünceler 317

Fotoğraf Albümü345

FIRTINALI RENKLERİN DANSI: SOSYALİZM, MİLLİYETÇİLİK VE SÖMÜRGE DÜNYASI

*Öner Buçukcu**

On dokuzuncu yüzyılın başlarından itibaren toplumsal ve siyasal yapıları biçimlendiren bir fenomenle karşı karşıyayız. Tom Nairn'in şu ifadesine katılmamak elde değil:

1789'u takip eden ve 1989 olayları sırasında ve sonrasında yeni bir kuvvet ve can kazanarak günümüze dek süren çağ, elbette doğru bir şekilde "milliyetçilik çağı" olarak adlandırılmıştır"-Yükselen Sivil Toplum Çağı" olarak değil (Nairn, 2015, s. 144).

Milletlerin ve milliyetçiliklerin tarih sahnesine sert bir giriş yaptıkları bu dönemde Avrupa'da düşüncelerini biçimlendirmekte olan iki filozof, Marx ve Engels'in bu fenomenlere dikkat etmediklerini söyleyemeyiz elbette. Örneğin Marx'ın 1840'larda ulus üstüne bir kitap yazmayı tasarladığı ancak bu tasarının fiiliyata dönüşmediği iddia ediliyor (Davis, Sosyalizm ve Ulusallık, 1991, s. 7). Ancak yaşamının hiçbir döneminde Marx, milliyetçilik üzerine sistematik bir ilgiye sahip olmadı. Onun temel yönelimi on dokuzuncu yüzyıl dünyasını açılacak çok daha makro ölçekli bir teori geliştirebilmektir,

* Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Tezkire Yayınları G. Y. Y., obucucu@aku.edu.tr